

УДК 378.1 : 37.014.5

ТЕТЯНА РОЖНОВА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВНЗ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розкрито зміст критеріїв та показників оцінювання результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій; обраний спосіб оцінювання передбачає аналіз результативності управління ВНЗ за встановленими показниками, який здійснюється на етапі вивчення стану управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій та на етапі впровадження розробленої моделі управління ВНЗ.

***Ключові слова:** критерії оцінювання; показники оцінювання; результативність; управління вищим навчальним закладом; інноваційні технології; критерії базового рівня; критерії достатнього рівня; критерії високого рівня.*

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що модернізація системи вищої освіти в Україні має бути спрямована передусім на демократизацію, послідовне впровадження академічних прав і свобод освітніх організацій, на створення умов для їх економічної самостійності. На основі саме такого підходу вузи зможуть сформувати власну стратегію розвитку з урахуванням потреб споживачів ринку освітніх послуг і ринку праці. Вищі навчальні заклади повинні знати потреби абітурієнтів, держави, роботодавців і відповідно до цього шукати власну нішу на ринку праці.

З великої кількості можливих підходів більшість науковців зосереджують увагу на двох варіантах встановлення критеріїв оцінки роботи вузів – державою та професійним співтовариством. В усіх широко визнаних міжнародних системах акредитації – AACSB, EQUIS, SEEMAN – цілі встановлюються професійними співтовариствами за поточними і перспективними потребами бізнесу. Лише попередньо національною системою проводиться акредитація окремих програм. Оцінка якості роботи вузів відбувається за допомогою комбінації практичних і академічних показників. До найбільш вагомих із них належать:

- зростання матеріального статку (зарплати) випускників;
- кар'єрне зростання;
- зростання організацій (компаній), у яких працюють випускники;
- рівень попиту бізнесу на випускників;
- глобалізація діяльності і міжнародне визнання навчальних програм;
- академічна кваліфікованість (наукові ступені) і активність викладачів (дослідження, публікації);
- відповідність навчальних планів і програм мінливій практиці і вимогам сучасного бізнесу.

Однак слід приділити увагу управлінню ВНЗ та оцінюванню його результативності.

Проблема управління навчальними закладами має різні аспекти і завжди була об'єктом вивчення багатьох українських і зарубіжних учених, серед яких чільне місце посідають В. Афанасьєв, Є. Березняк, В. Бондар, Л. Ващенко [1], М.Гриньова, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова [4], І. Зязюн, Л. Калініна, В. Кремень [5], Ю. Конаржевський, Т. Лукіна, В. Маслов [6], В. Олійник, В. Пікельна [7], М.Поташник, Т. Сорочан, Т. Шамова та ін. [8].

Важливі аспекти педагогічної інноватики досліджувались А. Абасовим, Ващенко [1], Н. Василенко, Л. Даниленко [3], Г. Єльніковою [4], П. Третяковим, Т. Шамовою, Н. Юсуфбековою та ін.

Проте слід констатувати, що питання управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій є принципово новим і не знайшло належного відображення в педагогічній теорії та практиці.

Таким чином, спираючись на огляд наукової літератури, вивчення нормативно-правової бази, аналіз соціально-економічних умов, висвітлення сучасної практики управління ВНЗ та існуючих тенденцій його розвитку, ми можемо говорити про наявність ряду об'єктивних протиріч серед яких чільне місце займає протиріччя між високими вимогами до управління ВНЗ та відсутністю критеріїв оцінки його результативності на засадах інноваційних технологій.

Необхідність подолання наведеного протиріччя, недостатня розробленість теоретичних та практичних питань, пов'язаних із оцінкою результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій, обумовили актуальність і визначили вибір теми статті: «Критерії та показники оцінювання результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій».

Мета статті: розглянути критерії та показники оцінювання результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій.

Завдання статті: виділити та науково обґрунтувати критерії та показники результативності управління навчальним закладом; розглянути дані критерії та показники з урахуванням сучасних вимог до системи освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій та впровадження моделі управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій необхідно проектувати, як і розвиток будь-якої іншої системи. Але необхідно не лише чітко визначити завдання, які слід вирішити, а й створити систему, що забезпечить перехід закладу в цей бажаний стан, визначити необхідні ресурси, розробити критерії результативності інноваційної діяльності. Тільки так можна розраховувати на успіх.

Вимоги до моделі управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій відображені в критеріях та показниках оцінювання результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій (табл. 1). При розробці критеріїв, показників і рівнів оцінювання проаналізовано ідею розвитку інноваційного середовища освіти (Л. Ващенко [1]); оцінювання діяльності на різних рівнях управління (Г. Єльнікова [4]); оцінювання якості загальної середньої освіти та систему показників якості загальної середньої освіти (Т. Лукіна); критерії та рівні сформованості професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів з врахуванням їх динаміки (Т. Сорочан); критерії розвитку якості освіти в навчальному закладі (Т. Волобуєва); систему менеджменту якості (С. Николаєнко), критерії ефективності управління інноваційним процесом у сільській школі (В. Сидоров). Базуючись на проведеному аналізі, також ураховано, що критерії і показники можуть відображати структурні компоненти предмета дослідження, основні напрямки діяльності ВНЗ, рівні протікання досліджуваного процесу у ВНЗ.

Спираючись на концепцію адаптивного управління педагогічними системами (Г. Єльнікова [4], П. Третяков, С. Мітін, М. Бояринцева), розглянемо результативність управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій за методикою, запропонованою С. Сидоровим [9] та з врахуванням розробленої МОНМС України методики ранжування вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

При цьому відмітимо, що на даний час відсутня загальноприйнята методика оцінювання результативності управління ВНЗ, а, відповідно – результативності всієї системи управління вищої освіти. Нами виділено критерії базового, достатнього та високого рівнів. До складу яких входять критерії та показники оцінювання управління ВНЗ, шкала оцінювання 12-бальна. Критерії базового рівня (від 1 до 6 балів), достатнього рівня (від 7 до 9 балів),

високого рівня (від 10 до 12 балів). Обраний спосіб оцінювання передбачав аналіз результативності управління ВНЗ за встановленими показниками, який здійснювався на етапі вивчення стану управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій та на етапі впровадження моделі управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій.

Шкала оцінювання побудована за принципом урахування показників як інтегрованого результату діяльності ВНЗ за виокремленими критеріями. Визначений спосіб оцінювання дозволив здійснити аналіз результатів управління ВНЗ на етапах констатувального і формувального експериментів.

1 бал – науково-педагогічні працівники знають що таке інноваційні технології, але на рівні розпізнавання.

2 бали – науково-педагогічні працівники на основі досвіду інших навчальних закладів, підприємств знають та розрізняють інноваційні технології у навчанні та у виробничій сфері діяльності.

Таблиця 1

Критерії результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій

Критерії результативності управління ВНЗ (за рівнями)			Критерії оціню- вання	Показники	Бали
Базовий рівень (прояви)	Достатній рівень (прояви)	Високий рівень (прояви)			
1	2	3	4	5	6
Містить два зовнішні кількісні та якісні прояви результатів інноваційн. процесу: - кількість реалізованих системою інноваційних ідей; доцільність інновацій	Характеризує структурні зміни в ВНЗ, включає два основні критерії: - структурні новоутворення (оновлен. структури ВНЗ); - освітні відносини (розвиток зв'язків і взаємодій в ВНЗ)	Відображає зміну уявлень системи про себе, про свої можливості. Включає два критерії, що являють собою сукупність інте- гративних харак- теристик ВНЗ: - потреба ВНЗ в пізнанні й засвоєнні нового, розро- бленого пед. наукою і прак- тикою (в само- оновленні); - здатність ВНЗ до розробки та впровадження інновацій (здат- ність до само- оновлень)	1. Зміст та орга- нізація на- вчаль- ного процесу	рівень підготовки кваліфікованих працівників за спеціальностями	
				збереження контингенту студентів	
				планування і ведення навчальної документації	
				ведення і організація контр- олу	
				відповідність безпечним умовам праці	
				участь в науковій діяльності	
				співпраця із соціальними партнерами	
				аналіз ринку праці	
працевлаштування випускників					

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
			2. Забезпеченість науково-педагогічними кадрами	створення умов для адаптації молодих спеціалістів	
				кількісна та якісна характеристика науково-педагогічних працівників	
				підвищення кваліфікації, стажування науково-педагогічних працівників	
				здійснення морального, матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників	
			3. Забезпечення якості професійного навчання через виховний процес	система виховної роботи в позаурочний час	
				робота студентського самоврядування, його вплив на якість освіти	
				співпраця із соціальними партнерами	
				робота з обдарованими студентами	
				організація системи здорового способу життя та фізичного розвитку студентів	
				організація профорієнтаційної роботи	
			4. Організація науково-метод. роботи	робота науково-методичних об'єднань	
				участь в обласних конкурсах, виставках	
				інноваційні проекти та технології, інформаційно-комунікаційні технології	
				Участь в наукових конференціях, семінарах, симпозиумах, конгресах	
				Видавнича діяльність	
			5. Матеріально-технічне забезпечення	дотримання санітарно-гігієнічного режиму	
				забезпечення кабінетів	
				Забезпечення лабораторій, майстерень	
				інформаційно-комп'ютерне забезпечення	

3 бали – у навчальному закладі на початковому рівні створюються умови для впровадження інновацій.

4 бали – у ВНЗ використання інновацій здійснюється стихійно без планування.

5 балів – у ВНЗ використовуються інноваційні технології у навчально-виховному процесі, але не проводиться аналіз їх результативності.

6 балів – у ВНЗ фіксуються зовнішні кількісні та якісні прояви результатів впровадження інноваційних технологій, досягнення яких свідчить про розвиток ВНЗ.

7 балів – функціонування навчального закладу із застосуванням інноваційних технологій є стабільним, набувають інноваційної активності функціональні служби ВНЗ.

8 балів – аналіз результатів впровадження інноваційних технологій у діяльність навчального закладу дозволяє розширити зв'язки ВНЗ із соціальними партнерами, вносити зміни в партнерські відносини;

9 балів – відбуваються структурні новоутворення в управлінні ВНЗ, розширюється взаємодія з іншими навчальними закладами;

10 балів – потреба ВНЗ в пізнанні та засвоєнні нового, розробленого педагогічною наукою та рентабельними підприємствами.

11 балів – здатність ВНЗ впроваджувати нове та розробляти самостійно інноваційні технології.

12 балів – використання розроблених інноваційних технологій в управлінні даного ВНЗ та іншими навчальними закладами.

Надалі слід зазначити, що для оцінювання результативності управління ВНЗ ми включили критерії і показники, які відображають структурні компоненти предмета дослідження, основні напрямки діяльності ВНЗ, рівні протікання досліджуваного управлінського процесу у ВНЗ на засадах інноваційних технологій.

Представимо розгорнуту характеристику одного з критеріїв та показників оцінювання управління ВНЗ також за 12-бальною шкалою.

1-й критерій. Зміст та організація навчального процесу.

Важливим критерієм управління ВНЗ є зміст та організація навчального процесу у ВНЗ. До основних показників якого віднесено: рівень підготовки кваліфікованих працівників за спеціальностями; збереження контингенту студентів; планування і ведення навчальної документації; ведення і організація контролю; відповідність безпечним умовам праці; співпраця із соціальними партнерами; аналіз ринку праці; працевлаштування випускників; участь студентів у науковій діяльності.

Оскільки основне завдання полягає у відстеженні змісту та організації навчального процесу, необхідно з'ясувати, чи досягається його мета – визначення рівня підготовки студентів за даною спеціальністю, чи простежується позитивна динаміка розвитку, чи відповідає рівень підготовки випускників освітньо-кваліфікаційним вимогам та вимогам ринку праці.

Перший критерій передбачає, що для результативного здійснення відстеження змісту та організації навчального процесу варто звернути увагу на його загальну характеристику. Вона є засобом ознайомлення з діяльністю ВНЗ на місці. Метою застосування цього критерію є визначення рівня реалізації ВНЗ стратегії і тактики його розвитку на найближчі роки. Головним завданням є поєднання статистики та політики щодо оволодіння інформацією про кількісні та якісні показники діяльності ВНЗ.

Від 1 до 3 балів – зміст і організація навчального процесу не відповідають рівням стандарту освіти та вимогам ринку праці, майже не проводиться робота щодо збереження контингенту.

Від 4 до 6 балів – зміст і організація навчального процесу частково відповідають рівням стандарту освіти та частково вимогам ринку праці, робота щодо збереження контингенту не відповідає потребам ВНЗ.

Від 7 до 9 балів – зміст і організація навчального процесу відповідають рівням стандарту освіти та частково вимогам ринку праці, робота щодо збереження контингенту потребує більшої дієвості.

Від 10 до 12 балів – зміст і організація навчального процесу повною мірою відповідають рівням стандарту освіти та сучасним вимогам ринку праці, налагоджена робота щодо збереження контингенту.

2-й критерій. Забезпеченість науково-педагогічними кадрами.

Результативність функціонування ВНЗ залежить від діяльності науково-педагогічних працівників, рівня кваліфікації, майстерності, володіння навичками самоосвіти, самоконтролю, самоаналізу своєї діяльності. Адміністрації ВНЗ слід здійснювати науковий підхід до організації роботи з науково-педагогічними працівниками, вивчати різні напрями діяльності науково-педагогічних працівників, зокрема, такі як: готовність викладачів працювати в сучасному ВНЗ, здатність використовувати сучасні інноваційні технології, вміння планувати свою науково-педагогічну діяльність, співпрацювати в колективі, організувати навчальний процес, підвищення своєї професійної майстерності, наукового рівня і рівня кваліфікації, надавати методичну допомогу молодим науково-педагогічним працівникам, допомогти їм адаптуватися в колективі.

Основними показниками цього критерію визначено: створення умов для адаптації молодих спеціалістів; кількісна та якісна характеристики науково-педагогічних працівників; підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників, здійснення їх морального та матеріального стимулювання.

Вивчення та аналіз діяльності ВНЗ показує, що наявність інформації про кількісну та якісну характеристику науково-педагогічного колективу дає можливість визначити рейтинг кожного науково-педагогічного працівника зокрема.

Цілком очевидним є той факт, що якість вищої освіти залежить від укомплектованості та плинності науково-педагогічних та керівних кадрів.

Робота з науково-педагогічними кадрами щодо підвищення професійного, наукового рівнів є пріоритетним напрямом діяльності ВНЗ.

Розвиток освітньої політики свідчить, що основою кадрової політики є здійснення морального та матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників, реалізація принципу збереження та розвитку кадрового потенціалу, посилення соціальної захищеності науково-педагогічних працівників, підвищення їхнього престижу. За останні роки загострилася проблема соціальної та матеріальної підтримки науково-педагогічних працівників, виникла необхідність соціальних гарантій учасників навчально-виховного процесу ВНЗ. В основу кадрової політики закладено принципи збереження та розвитку кадрового потенціалу галузі, посилення соціальної захищеності та підвищення престижу праці науково-педагогічних працівників.

У рамках проведеного дослідження ми ґрунтовно розглянули систему оцінювання результативності управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій, яка характеризується за рівнями, змістом, ступенем прояву, кількісною величиною для кожного із наведених критеріїв і показників, у даній статі лише частково розкрий зміст критеріїв та показників оцінювання управління ВНЗ на засадах інноваційних технологій.

Дане дослідження не вичерпує себе, а ставить за мету продовжити теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження переваг використання інноваційних технологій в управлінні ВНЗ над традиційними формами управління.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами [Електронний ресурс] / Людмила Миколаївна Ващенко. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/manage/288/print/>. – Назва з екрана.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 213 с.
3. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті /Лідія Іванівна Даниленко // – К.: Шк. світ, 2007.– 120с.
4. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: монографія / Галина Василівна Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / Василь Григорович Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216с.
6. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами : навч. посіб. / Валентин Іванович Маслов. – Т. : Астон, 2007. – 150 с.
7. Пікельна В. С. Управління школою : у 2 ч. / Валерія Семенівна Пікельна. – Х.: Основа, 2004. – Ч. 2. – 112 с. (Б-ка журн. « Управління школою»; Вип. 7 (19)).

8. Рожнова Т. Є. *Управління професійно-технічним навчальним закладом на засадах інноваційних технологій: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Тетяна Євгенівна Рожнова. – К., 2012. – 285 с.*

9. Сидоров С. В. *Управленческие технологии в инновационной практике сельской школы [Электронный ресурс] / Сергей Владимирович Сидоров // RELGA: электрон. научно-культурологич. журнал. – 2010. – № 7. – Режим доступа : <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2632&level1=main&level2=articles>. – Название с экрана.*

Стаття надійшла до редакції 13.02.2013.

Рожнова Т.

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Украина

КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ОЦЕНИВАНИЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ВУЗОМ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье раскрыто содержание критериев и показателей оценивания результативности управления вузом на принципах инновационных технологий; избранный способ оценивания предвидит анализ результативности управления ВУЗ за установленными показателями, который совершается на этапе изучения состояния управления ВУЗ на принципах инновационных технологий и на этапе внедрения разработанной модели управления ВУЗ.

Ключевые слова: критерии оценивания; показатели оценивания; результативность; управление высшим учебным заведением; инновационные технологии; критерии базового уровня; критерии достаточного уровня; критерии высокого уровня.

Rozhnova T.

Zhytomyr State University of I.Franko, Ukraine

CRITERIA AND DATA OF THE EFFECTIVENESS IN MANAGEMENT A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT ON THE BASIS OF INNOVATIONAL TECHNOLOGIES

The article deals with the content of criteria and data of evaluation the effectiveness in management a higher educational establishment on the basis of innovational technologies; the chosen way of evaluation forsees the analysis of effectiveness in management of a higher educational establishment upon revealed data which is realized on the way of studying the state of management higher educational establishment on the basis of innovational technologies and on the way of implementation the following model into management of higher educational establishment .

Keywords: criteria of evaluation, revealed data, effectiveness, management of higher educational establishment, innovational technologies; criteria of the basic level; criteria of the sufficient leve; criteria of the higher level.